

13. Надюк З. О. Структурна перебудова регіональних органів виконавчої влади у сфері охорони здоров'я в Україні / З. О. Надюк // Держава та регіони. Серія : Державне управління. — 2008. — № 4. — С. 161—165.

14. Опришко В. Ф. Правові Чорнобильські проблеми / В. Ф. Опришко // Правове регулювання економіки : Зб. наук. праць. — 2009. — № 9. — С. 5—27.

15. Онупрієнко А. Місце державних адміністрацій в системі виконавчої влади / А. Онупрієнко // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 1. — С. 13—16.

Стаття надійшла до редакції 10.06.10

УДК 347.471

В. С. Єршова,
асистент кафедри міжнародного та європейського права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

У статті приділяється увага громадським об'єднанням, які діють у сфері охорони навколишнього природного середовища. Ця форма участі громадськості у вирішенні проблем правового, економічного, наукового, політичного характеру стала необхідною складовою подальшого демократичного розвитку українського суспільства, адже закріплені у законодавстві норми надають змогу для взаємодії державної влади та громадських об'єднань у питаннях природоохоронної діяльності та подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

Ключові слова: навколишнє природне середовище, громадські організації, громадські об'єднання, адміністративно-правове регулювання.

В статье речь идет о гражданских объединениях, которые совершают свою деятельность в области охраны окружающей природной среды. Эта форма участия общественности в решении проблем правового, экономического, научного и политического характера стала необходимой составляющей дальнейшего демократического развития украинского общества, в связи с тем, что закреплённые в законодатель-

стве нормы дают возможность для взаимодействия власти и гражданских объединений в вопросах природоохранной деятельности и преодоления последствий Чернобыльской катастрофы.

Ключевые слова: окружающая природная среда, гражданские организации, гражданские объединения, административно-правовое регулирование.

This article concerns organizations of civil society which work in the sphere of environmental protection. This form of society participation in decision-making process of legal, economic, scientific, political problems has become a necessary part of democratic development in Ukraine. The appropriate legal rules give an opportunity for cooperation between state authorities and civil society organizations dealing with the environmental protection and negative consequences of Chernobyl catastrophe.

Key words: environment, organizations of civil society, associations of civil society, administrative and legal regulation.

На сьогодні участь громадськості та її залучення до управління в сфері охорони навколишнього природного середовища передбачені рядом нормативно-правових актів, у тому числі й Конституцією України. В них зазначається, що громадське управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища є важливим конституційним принципом екологічного права [17, с. 168]. Національне законодавство закріплює обов'язки органів державної влади, місцевого самоврядування забезпечувати безпечно навколишнє природне середовище та права громадян на їх дотримання. Ці передумови зумовлюють актуальність даного напряму наукового дослідження, а метою є виявлення основних проблем у процесі діяльності громадських об'єднань природоохоронного спрямування. Серед вчених, дослідження яких стосуються даного питання, можна відмітити В. І. Андрейцева, Н. І. Андрусевич, С. А. Боголюбова, В. М. Комарницького, Л. Кремера, Г. В. Мороз, Ю. С. Шемшученка та багатьох інших.

Конституція України зазначає, що «громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здо-

ров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» (стаття 36) [1]. Як і Конституція, так і Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [6], Закон України «Про об'єднання громадян» [5], Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань» [8] та ряд інших нормативних визначають право громадян на об'єднання у громадські організації та висловлення своєї точки зору шляхом проведення зборів, демонстрацій тощо.

Участь громадськості у різного роду недержавних об'єднаннях природоохоронного спрямування сприяє більш ефективній реалізації законодавчо закріплених прав, впливає на формування та розвиток політики, законодавства, наукового дослідження цих проблем. Ці процеси дають змогу привертати більшу увагу до сучасних проблем екології та зацікавленості людей у поважному ставленні до них у повсякденному житті, що також сприяє сталому розвитку. Останній являє собою гармонійний поступ суспільства при збереженні навколишнього природного середовища для сучасного та майбутнього поколінь та може відбуватись лише при врахуванні соціальних чинників, максимально можливому залученні громадськості для розв'язання екологічних проблем, партнерстві держави і суспільства на паритетних засадах [16, с. 7]. Зважаючи на це, варто відмітити існування поняття «екологічна громадськість», яке можна визначити як соціально активну частину суспільства, яка зацікавлена в безпечному стані навколишнього природного середовища та його покращенні, бере участь у реалізації державної та регіональної екологічної політики, використовуючи усі незаборонені чинним законодавством форми, методи і способи [18, с. 11].

Адміністративна правосуб'єктність громадських об'єднань включає комплекс належних їм прав та обов'язків, які реалізуються у взаємовідносинах з громадянами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, державними та недержавними установами, підприємствами та організаціями. Не дивлячись на відмінності в адміністративно-правовому положенні різних громадських об'єднань, їх статусам властиво багато спільних рис. Це визначається тим, що всі громадські об'єднання: створюються фізичними та юридичними особами на добровільних засадах; не мають державно-владних повноважень; не є суб'єктами правотворчості; діють від свого імені; не є комерційними органі-

заціями, тобто мета їх діяльності не передбачає отримання прибутку [11, с. 408—409]. Про це свідчать положення статті 6 Закону України «Про об'єднання громадян»: «...об'єднання громадян створюються і діють на основі добровільності, рівноправності їх членів (учасників), самоврядування, законності та гласності» [5].

Діяльність громадських об'єднань у сфері природоохоронної діяльності має на меті взаємодію з державою за допомогою інформування останньої про стан навколишнього природного середовища, привернути увагу органів державної влади та місцевого самоврядування до подій у регіонах, здійснювати моніторинг діяльності установ усіх рівнів, забезпечуючи тим самим доступ до інформації з боку населення тощо. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» у статті 11 зазначає, що «громадське управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими об'єднаннями і організаціями, якщо така діяльність передбачена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України» [6]. Вже стаття 21 уточнює повноваження громадських об'єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища. Коло їх повноважень охоплює такі основні питання, як забезпечення доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища, участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з екологічних питань, залучення до перевірки разом із органами державної влади, можливість оскарження рішень, проведення екологічних експертиз.

Зважаючи на євроінтеграційний курс України, варто згадати про те, що План дій Україна — Європейський Союз визначає як мету «підтримувати суб'єктів громадянського суспільства та місцеві органи влади» (п.15 Реалізація заходів для забезпечення створення умов якісного управління у сфері навколишнього середовища та започаткування їхнього впровадження). При цьому в Плані заходів на 2006 та 2008 взагалі нічого не передбачали стосовно цього пріоритету, а у 2007 тільки «вжиття заходів для укладення Протоколу до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат щодо екологічно збалансованого розвитку транспорту та інфраструктури» [21, с. 74—76]. Цей приклад надає змогу зробити висновок про відсутність конкретних заходів, які б забезпечували інші форми участі громадських організацій у процесі охорони навколишнього природного середовища. На противагу Україні, в Європейському Союзі розвиток екологічно-

го права сприяв залученню неурядових організацій (як промислових, так і екологічних) у процес прийняття рішень. Спочатку така співпраця була досить неформальною, хоча на сьогодні все-союзні інституції, наприклад, Комісія ЄС, в обов'язковому порядку проводять консультативні зустрічі з зацікавленими сторонами, тобто неурядовими екологічними організаціями, науковцями, міжнародними організаціями та промисловими групами [31, с. 78].

Прозорому прийняттю рішень як на союзному, так і на державному рівні сприяють положення Орхуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля¹. Вона була імplementована у право ЄС на основі положень Директиви 2003/4/ЄС про публічний доступ до екологічної інформації. Саме у положеннях Директиви було закріплене поняття «публічний орган» (англ. «public authority»). Воно включає в себе будь-яку фізичну або юридичну особу, яка має державні обов'язки або функції, або забезпечує державні послуги, які відносяться до навколишнього природного середовища, які перебувають під контролем відповідних державних органів. При цьому, Директива сприяла ширшим можливостям для всіх суб'єктів, які зацікавлені в отриманні екологічної інформації про стан навколишнього природного середовища в рамках певної програми, будівництва та інших видів діяльності. При цьому положення Директиви обмежили коло питань, за якими держави-члени можуть відмовляти в отриманні інформації, наприклад, якщо запит буде впливати на розкриття конфіденційної інформації щодо комерційної діяльності компанії [32, с. 23—24]. Такий практичний досвід ЄС з покращення відносин громадських організацій та держави, є необхідним для українського суспільства та передбачає додаткові зміни у правовому полі.

Співпраця громадських об'єднань з міжнародними організаціями, іноземними громадськими об'єднаннями сприяє подальшому розвитку законодавства, адже охорона навколишнього середовища залишається актуальною проблемою. У цьому контексті важливою подією можна вважати першу конференцію міністрів

¹ Ця Конвенція була також ратифікована Україною відповідно до Закону «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» від 06.07.1999 № 832-XIV

«Довкілля для Європи» в 1991 році. В ній взяли участь тридцять чотири країни, в тому числі й Україна. Метою цих зустрічей є зміцнення співпраці в рамках охорони навколишнього природного середовища, розробка спільних стратегій та програм, залучення позитивного досвіду країн-учасниць. На сьогодні можна простежити зміцнення позицій цього напрямку співпраці, в тому числі завдяки зростанню кількості країн до п'ятдесят однієї на останній зустрічі у 2007 році [24]. У результаті цих зустрічей на пан'європейському рівні сформувалася коаліція громадських екологічних організацій та інших недержавних об'єднань «Європейський ЕКО-форум». Її діяльність спрямована на всебічну підтримку і участь громадських та недержавних об'єднань у підготовчому процесі, цільових та робочих групах, у переговорному та всіх подальших процесах, пов'язаних з конференціями міністрів «Довкілля для Європи» [25]. Ці події стали поштовхом для започаткування Всеукраїнських конференцій екологічної громадськості. Перша така зустріч відбулася у грудні 2000 році за назвою «Екологічна політика: погляд громадськості», яка відбувалася за участю як представників громадських організацій природоохоронного спрямування, так і органів державної влади. Ці зустрічі мають на меті моніторинг екологічної політики та законодавства, розроблення всеукраїнських стратегій, обмін досвідом із зарубіжними колегами та надання своїх пропозицій до органів державної влади, поширення інформації серед населення [27].

Міжнародна увага та визнання розвиненими країнами проблем охорони навколишнього природного середовища пріоритетними, дали поштовх для збільшення кількості громадських екологічних об'єднань в Україні, частина з яких вже стала членами відомих міжнародних організацій у цій сфері. На сьогодні налічується більше п'ятисот діючих громадських організацій, серед яких можна виділити Всеукраїнська екологічна ліга, Українське товариство охорони природи, Всеукраїнської екологічної громадської організації «МАМА-86», Національний екологічний центр України, Всеукраїнський екологічний благодійний фонд «Гео-еко — XXI століття», Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта», Всеукраїнський благодійний фонд «Паросток», Всеукраїнський комітет підтримки Програм ООН щодо навколишнього середовища, Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право—Людина», Науково-технічна спілка енергетиків та електротехніків України, Всеукраїнська еколого-журналістська асоціа-

ція, Українське ботанічне товариство, Українське товариство охорони птахів, Українське відділення міжнародної спілки «Екологія людини» та інші. Завдяки зусиллям цих організацій у 2000 році при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища була створена громадська рада, а пізніше з'явилися її обласні осередки. Для прикладу, на сайті Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області можна знайти інформацію та звіти про проведення засідань громадської ради [23].

Важливим елементом реалізації адміністративної правосуб'єктності громадських організацій є їх взаємодія з державними органами, результатом якої було б вирішення практичних потреб суспільства. З однієї точки зору, державні органи влади контролюють діяльність громадськості у недержавних об'єднаннях, а з іншої — ефективність їхніх рішень залежить від якості співпраці з громадськістю. Залучення громадськості у процесі роботи недержавних об'єднань створює умови для проведення громадських слухань, які будуть відображати реальні проблеми населення у боротьбі проти забруднення, знищення навколишнього природного середовища. Саме вдале поєднання діяльності державної влади та населення є основою для вирішення багатьох питань. При цьому експерти відзначають високий рівень децентралізації влади в Україні, що призводить до недостатньої взаємодії органів виконавчої влади з місцевим самоврядуванням та громадськими організаціями у питаннях залучення їх до законодавчого процесу [19, с. 10—11]. Положення Закону України «Про місцеве самоврядування» передбачають участь органів сільських, селищних, міських рад у підготовці загальнодержавних програм охорони довкілля [3]. Проте ані Закон України «Про державні цільові програми» [2], ані Порядок розроблення та виконання державних цільових програм [9] не встановлюють положень щодо участі органів місцевого самоврядування, місцевих органів державної виконавчої влади у розробці та прийнятті програм. Також згадаємо Закон України «Про місцеві державні адміністрації», який надає місцевим державним адміністраціям право вносити до відповідних органів пропозиції щодо державних екологічних програм [4]. Незважаючи на ці положення, відповідно до Плану дій Україна — ЄС серед заходів розвитку сфери охорони навколишнього природного середовища ці учасники не були задіяні [21, с. 36]. Формування цієї проблеми було пов'язане з відсутністю ефективної

системи з часів проголошення незалежності України, недостатнім фінансуванням, недосконалим законодавством щодо розподілу коштів регіону та свідчить про зниження об'єктивності при прийнятті законодавства у сфері охорони довкілля [30]. Якщо взяти до уваги вищезазначене, то важливим напрямом має бути виділення коштів на діяльність місцевого самоврядування у сфері охорони довкілля, про що вже зазначено у «Європейському інструменті сусідства та партнерства на період 2007—2013» [28, с. 407]. Звертаючись до досвіду ЄС, вирішенню подібної проблеми сприяло створення спеціальних органів у сфері охорони навколишнього середовища, наприклад, Європейського агентства з навколишнього середовища, Мережі ЄС для імплементації та застосування права навколишнього середовища (IMPEL), Європейського консультативного форуму з навколишнього середовища і сталого розвитку (ECFESD), Європейської консультативної ради з навколишнього середовища (EEAC) [15, с. 117—121]. Вони тісно співпрацюють як з урядами країн, так і з громадськими об'єднаннями.

Доступ до екологічної інформації з боку громадських організацій є важливою складовою демократичного розвитку України, адже дає змогу реалізувати закріплені в Конституції України права суспільства на безпечне навколишнє природне середовище. Для реалізації цих положень Верховною Радою України була ратифікована Орхуська конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [7]. Вона стала одним із позитивних результатів співпраці в рамках конференцій «Довкілля для Європи». Після її прийняття при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища (далі — Мінприроди) був створений Орхуський інформаційно-тренінговий центр [10]. Серед основних результатів його діяльності можна відмітити громадський моніторинг законодавчої діяльності Мінприроди. Для прикладу, у 2007—2008 роках такий моніторинг проводили громадська організація «ЕкоДонбас» та неурядова міжнародна організація «Екологія—Право—Людина» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» [26].

У своїй діяльності громадські об'єднання стикаються і з іншими проблемами, де однією з основних залишається фінансування. Так, 2006 року видаткова частина державного бюджету становила 137 млрд грн, з-поміж яких витрати на підтримку організацій

громадянського суспільства дорівнювали 63 млн грн (тобто 0,05 % витрат бюджету). У 2007 році видаткова частина бюджету склала 174,6 млрд грн, а на підтримку організацій громадянського суспільства було витрачено уже 173 млн грн (0,1 %). В той же час, у країнах Європи склалася практика витрачати на підтримку проектів організацій громадянського суспільства із державного бюджету приблизно 2—3 % [14]. Також, варто пам'ятати, що на міжнародні відносини України впливають проблеми, пов'язані з Чорнобильською катастрофою, а головним чином питання з радіологічного захисту населення, надання допомоги сім'ям, постраждалим унаслідок цієї катастрофи, що потребує додаткових фінансових витрат. Саме тому, розроблення правового механізму фінансової підтримки економічного та соціального розвитку постраждалих територій і відтворення соціальної структури були б вагомими факторами для подолання негативного іміджу України з цього питання [20, с. 23].

Громадські екологічні організації часто створюються як благодійні фонди, тому переважно фінансуються за рахунок спонсорської допомоги. Іншими джерелами можуть стати міжнародні гранти, кошти на проведення певних акцій, зборів, інколи оренда плата. Незважаючи на благодійну діяльність, виникають проблеми при реалізації цих коштів, адже цільове призначення не дозволяє використовувати їх на покращення бази громадських організацій. Крім того, суперечності в законодавстві призводять до виникнення непорозумінь, а інколи й залежності від певних органів виконавчої влади, які займаються оподаткуванням при звітності про використання цих коштів. Зміни у законодавстві для підтримки громадських або інших недержавних екологічних об'єднань з боку господарюючих суб'єктів могли б вирішити такі проблеми. Тут йде мова також про розподіл коштів від діяльності суб'єктів господарської діяльності, певних фондів у сфері охорони довкілля, державного та місцевих бюджетів.

Позитивний досвід діяльності має всеукраїнська громадська організація «Союз Чорнобиль України», яка має обласні осередки по всій Україні та відповідне державне фінансування. Ця організація об'єднує інвалідів, батьків, діти яких постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, учасників ядерних випробувань, членів сімей померлих учасників та потерпілих від наслідків аварії на ЧАЕС, які об'єдналися для захисту своїх законних соціальних, медичних, економічних та інших спільних інтересів, вирі-

шення проблем, пов'язаних з аварією на ЧАЕС та реалізації своїх прав і свобод. З часу створення ця організація отримує фінансування з місцевих та Державного бюджетів та співпрацює з Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Серед основних результатів діяльності цієї організації можна відмітити цільову допомогу людям, наприклад, медикаментозне забезпечення постраждалих, оздоровлення дітей, грошову допомогу на проведення операцій [22]. Таким чином, завдяки фінансуванню, громадська організація «Союз Чорнобиль України» має можливість щодо інформування населення про стан навколишнього середовища, проведення громадських слухань, відстоює права соціально незахищених верств населення, подає звернення до органів державної влади, надає цільову допомогу тощо. Саме діяльність таких громадських організацій, які співпрацюють з державою, сприяє подоланню негативного іміджу держави. Побідні питання також обговорювалися під час Міжнародної конференції «Двадцять років Чорнобильської катастрофи. Погляд у майбутнє», де серед рекомендацій зазначається потреба реорганізації Чорнобильських соціальних програм, які мають бути націлені на адресність надання пільг, скорочення програм переселення, зміцнення первинної охорони здоров'я та інші заходи [13, с. 36].

Питання фінансування тісно пов'язане з подальшим розвитком громадських організацій, який часто залежить від допомоги спонсорської, волонтерської допомоги, в тому числі і для проведення міжнародних зустрічей. Співпраця із зарубіжними колегами є запорукою вдосконалення діяльності самих організацій, правової освіти населення, розробки пропозицій для органів державної влади або місцевого самоврядування тощо. Для прикладу, завдяки донорській допомозі працівники міжнародної благодійної організації «Екологія—Право—Людина» змогли відвідати Всесвітній альянс екологічного права та запозичити позитивний досвід таких зустрічей. Серед особливостей можна виділити доповіді саме юристів-екологів, які займаються проблемами охорони навколишнього середовища на практиці. На зустрічах у рамках альянсу розглядалися основні проблеми охорони довкілля при діяльності підприємств та їх відповідальності, доступу до правосуддя, права людини та інші важливі сфери. Разом із зборами альянсу проходить Конференція з екологічного права громадського ін-

тересу в Орегонському університеті. Вона дає змогу поспілкуватись на актуальні теми з наукової точки зору з багатьох напрямів: зміни клімату, прав людини, екологічної реставрації, забруднення води та повітря, глобалізації та вільної торгівлі, водного права та дамбування по всьому світу, морського біорізноманіття, екологічного правосуддя, питання суддів та довілля, судочинства з питань нафти та газу, показів експертів у суді в екологічних справах, участі громадськості у справах, що стосуються довілля, доступу до екологічної інформації, генетичного інженерування, росту урбанізації тощо [12]. Саме такі заходи сприяють підвищенню рівня обізнаності працівників громадських організацій, яка є однією із складових подальшого гармонійного розвитку українського суспільства.

Невід'ємною складовою діяльності громадських організацій є освіта населення з питань охорони навколишнього природного середовища. Призначення освіти — забезпечувати умови для всебічного розвитку особистості, виховання громадянина-патріота, а в стратегічному плані — створення дієвої неперервної системи освіти як базису соціальної і професійної мобільності населення, формування демократичного, консолідованого суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищою цінністю, незамінними чинниками сталого та прискореного розвитку України [29, с. 14]. На думку фахівців, громадські організації поєднують екологічне виховання із практичною роботою, новими освітніми розвиваючими заходами, науково-практичною роботою дітей, впровадженню системи самоврядування та розвитку лідерських якостей. Вони використовують різні засоби, які в доступній формі надають можливість отримати загальні знання з екології. Це відбувається шляхом тренінгів, занять, вправ, ігор. Крім того, можна відмітити існування громадських товариств, діяльність яких націлена на дорослішу аудиторію та пов'язана з просвітницькою роботою за допомогою конференцій, програм, проведенню певних акцій, підготовка власних періодичних видань тощо. Зважаючи на ситуацію у сфері екологічної освіти, варто відмітити відсутність національної стратегії освіти, бездієвість органів виконавчої влади, слабкий регіональний розвиток з цих питань тощо [19, с. 135—137].

Підводячи підсумки, зазначимо, що для ефективної діяльності громадських організацій у сфері охорони навколишнього природного середовища, реалізації їх адміністративної правосуб'єкт-

ності потрібне існування злагодженого державного механізму, що є важливим стимулом для демократичного розвитку суспільства. Серед пріоритетних завдань можна відмітити:

по-перше, підтримувати державою ініціативи з боку громадських об'єднань щодо співпраці з міжнародними організаціями, конференціями та іншими установами у сфері охорони навколишнього природного середовища. Це може проявлятися, насамперед, у фінансовому забезпеченні зустрічей, наданні експертної та наукової допомоги, взаємному обміні досвідом тощо;

по-друге, забезпечити виконання взятих на себе домовленостей перед Європейським Союзом. Це потребує додаткового нагляду з боку Кабінету Міністрів України, внесення змін до законодавства стосовно конкретних строків виконання заходів, програм, а також розглянути питання про відповідальність посадових осіб та підвищення штрафів для господарюючих суб'єктів, зважаючи на декларативність зазначених у законодавстві положень у сфері охорони навколишнього природного середовища та неможливість повноцінної реалізації прав громадських об'єднань;

по-третє, продовжувати виконувати положення Орхуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. В цьому напрямку діяльності можна відмітити позитивну роботу за участю громадських організацій. При цьому потрібно враховувати зауваження та пропозиції для України з боку Комітету по дотриманню Орхуської конвенції та рекомендації Наради держав-членів Конвенції;

по-четверте, створити сприятливі умови для суб'єктів господарювання, які б здійснювали фінансування у природоохоронну діяльність громадських об'єднань, у тому числі надавали цільову допомогу в рамках проектів, програм, заходів. На нашу думку, це спрощувало б процес отримання фінансування, особливо якщо це стосується допомоги сім'ям, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та подолання її наслідків;

по-п'яте, допомагати громадським об'єднанням реалізовувати закріплені законодавчо вимоги стосовно освіти українського суспільства з питань охорони навколишнього природного середовища, чому має сприяти робота державних науково-дослідницьких установ;

по-шосте, сприяти співпраці з регіональними спеціальними органами Європейського Союзу для подальшої співпраці або

створення аналогічної мережі в Україні, де прикладом може виступати Європейське агентство з навколишнього середовища, Мережа ЄС для імплементації та застосування права навколишнього середовища та інші.

Література

1. Конституції України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Закон України «Про державні цільові програми» // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 25. — Ст. 352.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.
4. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 20. — Ст. 190.
5. Закону України «Про об'єднання громадян» // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 34. — Ст. 504.
6. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41 — Ст. 546.
7. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 34. — Ст. 296.
8. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань» // Офіційний вісник України. — 2006. — № 50 — Ст. 3352.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» // Офіційний вісник України. — 2007. — № 8 — Ст. 313.
10. Положення Міністерства охорони навколишнього природного середовища про Орхуський інформаційно-тренінговий центр від 25 листопада 2004 року // Документ розміщений на офіційному сайті Міністерства охорони навколишнього природного середовища України: www.menr.gov.ua/documents/Polojenna_Orxus_center5-1.rtf
11. Административное право: учебник // Б. В. Россинский, Ю. Н. Старилов. — 4-е изд., пересмотр. и доп. — М.: Норма, 2009. — 928 с.
12. Булгакова М. Зустріч юристів — екологів з різних куточків планети // Екологія. Право. Людина. — 2007. — № 4—5 (34—35) — С. 39—41.

13. Висновки та рекомендації Міжнародної конференції «Двадцять років Чорнобильської катастрофи. Погляд у майбутнє» // Вісник НАН України. — 2007. — № 4. — С. 23—41.

14. *Держалюк О.* Динаміка та розширення спектру діяльності громадських організацій як складові демократизації українського суспільства // Документ розміщений на офіційному сайті Національного інституту стратегічних досліджень за лінком: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/May08/03.htm>

15. Європейське право навколишнього середовища [Текст]: навчальне видання / М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова; Львівський національний університет імені Івана Франка, Благодійний фонд «ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ». — Л.: ЮМГ, 2004. — 256 с. — С. 117 — 121.

16. Зуєв Віталій Анатолійович. Організаційно-правові аспекти природокористування та охорони навколишнього природного середовища: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2003. — 20 с.

17. *Комарницький В. М., Шевченко В. І., Слькін С. В.* Екологічне право: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Луганська академія внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України; Кримський юридичний ін-т Національного ун-ту внутрішніх справ України. — 2. вид. — Луганськ : РВВ ЛАВС, 2005. — 224 с.

18. *Мороз Г. В.* Правове регулювання участі громадськості в прийнятті рішень у галузі охорони довкілля: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2006. — 20 с.

19. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку: звіт Програми Розвитку Організації об'єднаних Націй / І. Базилевич, А. Борушевич, О. Веклич та ін.; під заг. ред. В. Шевчука; Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Програма Розвитку ООН, Глобальний Екологічний Фонд. — К.: ВАІТЕ, 2007. — 184 с.

20. *Опришко В. Ф.* Правові Чорнобильські проблеми // Правове регулювання економіки. — 2009. — № 9. — С. 5—27.

21. Оцінка виконання Планів дій Європейської політики сусідства. Виконання Плану дій Україна-ЄС: довідник та сталий розвиток. Під ред. Н. Андрусевич. — Львів, 2009. — 104 с.

22. Офіційний сайт всеукраїнської громадської організації «Союз Чорнобиль України»: <http://www.souzchernobyl.org/?section=3>

23. Офіційний сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області <http://ecology.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=8475&id=280>

24. Офіційний сайт міжнародної конференції «Довідник для Європи»: <http://www.environmentforeurope.org/home.html>

25. Офіційний сайт об'єднання громадських організацій природоохоронного спрямування «Європейський ЕКО-форум»: <http://www.eco-forum.org/index.php>

26. Офіційний сайт проекту «Громадський моніторинг діяльності Міністерства охорони навколишнього природного середовища України»: <http://eco-monitor.org.ua/text/news/>

27. Резолюція Першої всеукраїнської конференції екологічної громадськості «Екологічна політика: погляд громадськості». Інформація взята з офіційного сайту Міністерства охорони навколишнього природного середовища: http://www.menr.gov.ua/documents/Rezolyutsiya_I_Vse-ukrainskoi_konferentsii_ekologi4noi_gromadskosti.doc

28. Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія // За заг. ред. Ю.Г. Рубана. — К.: НІСД, 2007. — 538 с.

29. Україна в 2005—2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. — К.: НІСД, 2009. — 655 с.

30. Шевченко О., Жемеренко Є. Матеріально-фінансові основи місцевого самоврядування в Україні: пошук ефективних складових // Науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень «Стратегічні пріоритети». — 2007. — № 3 (4). — С. 127—133.

31. Elli Louka. Conflicting integration. The environmental law of the European Union. — Belgium: Intersentia Publishers, 2004. — 310 p.

32. Sourcebook on EU environmental law.— Institute for European Environmental Policy for the EPE Banks. — 2008. — 346 p. — С. 23—24 // Доступний в електронному вигляді на офіційному сайті Європейського інвестиційного банку: <http://www.eib.org/about/publications/sourcebook-on-eu-environmental-law.htm?lang=-en>

Стаття надійшла до редакції 11.06.10